

arkivrapport

Fornlämning L1984:868/Helgona 55:1, fastigheten Helgona-Broby 1:1, Helgona socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Arkeologisk undersökning i form av återställning.

Patrik Gustafsson Gillbrand

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har 2019-11-26 och 2020-01-24 utfört en arkeologisk undersökning i form av återställning inom fornlämning L1984:868/Helgona 55:1, fastigheten Helgona-Broby 1:1, Helgona socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län.

Den arkeologiska undersökningen genomfördes med anledning av att en privatperson kontaktat länsstyrelsen om åverkan inom fornlämningen som består av ett gravfält.

Arbetet inleddes med en besiktning och dokumentation av skador inom fornlämningen. I gravfältets centrala del påträffades en spadgrävd grop. Därtill noterades ytterligare tre gropar, som troligen var ett resultat av bökande vildsvin. Därefter återställdes den grävda gropen genom att den fylldes igen med sten, sand och matjord. Inga fynd påträffades vid den arkeologiska undersökningen.

Inledning

Den 19 oktober år 2019 fick länsstyrelsen in en anmälan om åverkan inom fornlämning L1984:868/Helgona 55:1, fastigheten Helgona-Broby 1:1, Helgona socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län. Länsstyrelsen besökte platsen den 31/10 år 2019 och kunde då bekräfta att det fanns en spadgrävd grop belägen i fornlämningens centrala del. L1984:868 utgörs av ett gravfält (bilaga 1-3).

Länsstyrelsen i Södermanlands län fattade därför, med stöd av 2 kap 7-8 § i kulturmiljölagen (1988:950), beslut om en arkeologisk undersökning i form av återställning. Ansvarig för kostnaden var länsstyrelsen i Södermanlands län.

I enlighet med länsstyrelsens beslut (dnr 431-7885-2019) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk undersökning i form av återställning inom ovan rubricerade fornlämning.

Fältarbetet genomfördes 2019-11-26 och 2020-01-24. Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Patrik Gustafsson Gillbrand. I fält deltog även Ingeborgs Svensson. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Platsen är belägen cirka tre kilometer nordväst om centrala Nyköping, på den norra sidan om Nyköpingsån. Miljön karaktäriseras av relativt plan park- och skogsmark som genomkorsas av en stig. Området nyttjas allmänt för rekreation.

L1984:868, även kallat Broby gravfält, utgörs enligt Kulturmiljöregistret (KMR) av 47 lämningar. De består av åtta högar, 34 runda stensättningar, tre domarringar samt två hålvägar som i sin tur leder ned till Nyköpingsån. Broby gård (L1984:901) låg cirka 400 meter nordväst om det aktuella gravfältet och intill bytomten finns ytterligare två gravfält (L1984:873 & L1984:855). I närområdet återfinns flera ensamliggande stensättningar (L1984:1364 & L1984:1365) samt hållristningar i form av skålgropar (L1984:1143 & L194:1301). Söder om det aktuella gravfältet korsar en bro Nyköpingsån (L1984:3278). På andra sidan ån tar ytterligare en hålväg vid (L1984:7026) och intill står två runstenar (L1984:6959 & L1984:7705). Vägen sträcker sig sen genom ett stort gravfält (L1984:7706), som benämns Släbro gravfält (bilaga 4).

Syfte & målsättning

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att dokumentera skadan samt återställa den.

Genomförande

Initialt besiktigades gravmiljön samt närområdet i syfte att få en uppfattning om skadornas omfattning och karaktär. Därefter fylldes den grävda gropan igen. Syftet var att återställa ytan i ett sådant skick att gravfältet inte skadas ytterligare samt att upplevelsevärdet av miljön inte påverkas negativt. Allt arbete skedde för hand.

Identifierade markskador mättes in med RTK-GPS samt beskrevs i text och fotodokumenterades.

Information om uppdraget har registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR, RAÄ:s geografiska informationssystem för kulturmiljöinformation) via registreringsverktyget Fornreg.

Resultat

Inom gravfältets centrala del fanns en relativt stor spadgrävd grop med relativt raka sidor (grop 1), 0,8x0,6 meter stor och cirka 0,8 meter djup, i vilken trädgrenar placerats som markering (bilaga 4-6). Det fanns ingen upplagd jord i närheten av hålet. Närområdet genomsöktes efter jordhögar som kunde komma från gropan, dock utan resultat.

Därutöver lokaliserades ytterligare tre något grundare gropar (grop 2-4), som var mellan 0,8-0,4 meter stora och 0,4-0,25 meter djupa. Samtliga var fyllda med gamla löv och intill fanns ställvisa låga ansamlingar av grässvål (bilaga 4-6). Det var oklart om groparna 2-4 är skapade av människor eller av jordbökande vildsvin. Skadornas karaktär antyder dock att det sistnämnda utgjorde den mest troliga förklaringen.

Vid återställningen fylldes grop 1 igen med sten, sand och matjord. Grässvålen som låg intill grop 2 lades tillbaka i möjligaste mån. Inga åtgärder utfördes för grop 3 och 4 eftersom de fysiska spåren ansågs som ringa.

Efter de utförda åtgärderna har platsen för grop 1 återfått ett tillfredsställande utseende, varför inga ytterligare återställningsåtgärder anses nödvändiga.

Bilagor

Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med undersökningens belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000.

Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med den aktuella miljön utmarkerad. Skala 1:50 000.

Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med undersökningsområdet och fornlämningar utmarkerade. Skala 1:10 000.

Bilaga 4. Påträffade och dokumenterade gropar inom fornlämning L1984:868. Skala 1:500.

Bilaga 5. Skadedokumentation.

Bilaga 6. Fotodokumentation.

Referenser

Digitala Fastighetskartan. Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor, Södermanlands län, Gävle.

KMR. Kulturmiljöregistret. Datauttag 2019-06-26, Nyköpings kommun, Södermanlands län. (www.riksantikvarieämbetet.se).

Terrängkartan, Geografiska Sverigedata (GSD). Kartförlaget, Gävle. 2013. Källa: Lantmäteriet.

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1933

Länsstyrelsens dnr: 431-7885-2019

Tid för undersökningen: 2019-11-26 och 2020-01-24

Personal: Patrik Gustafsson Gillbrand och Ingeborg Svensson

Belägenhet: N (x) 6516301 E (y) 614000

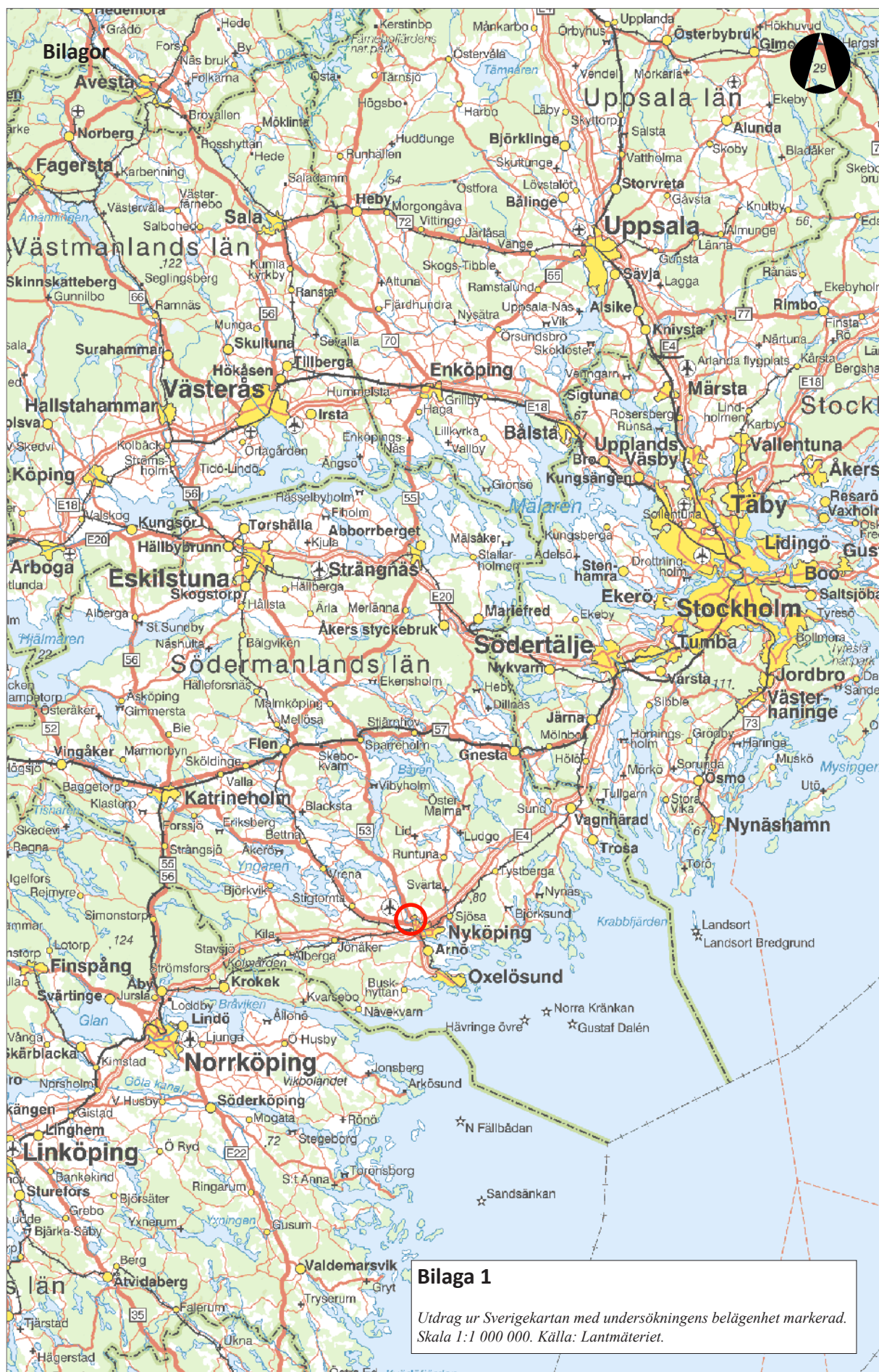
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

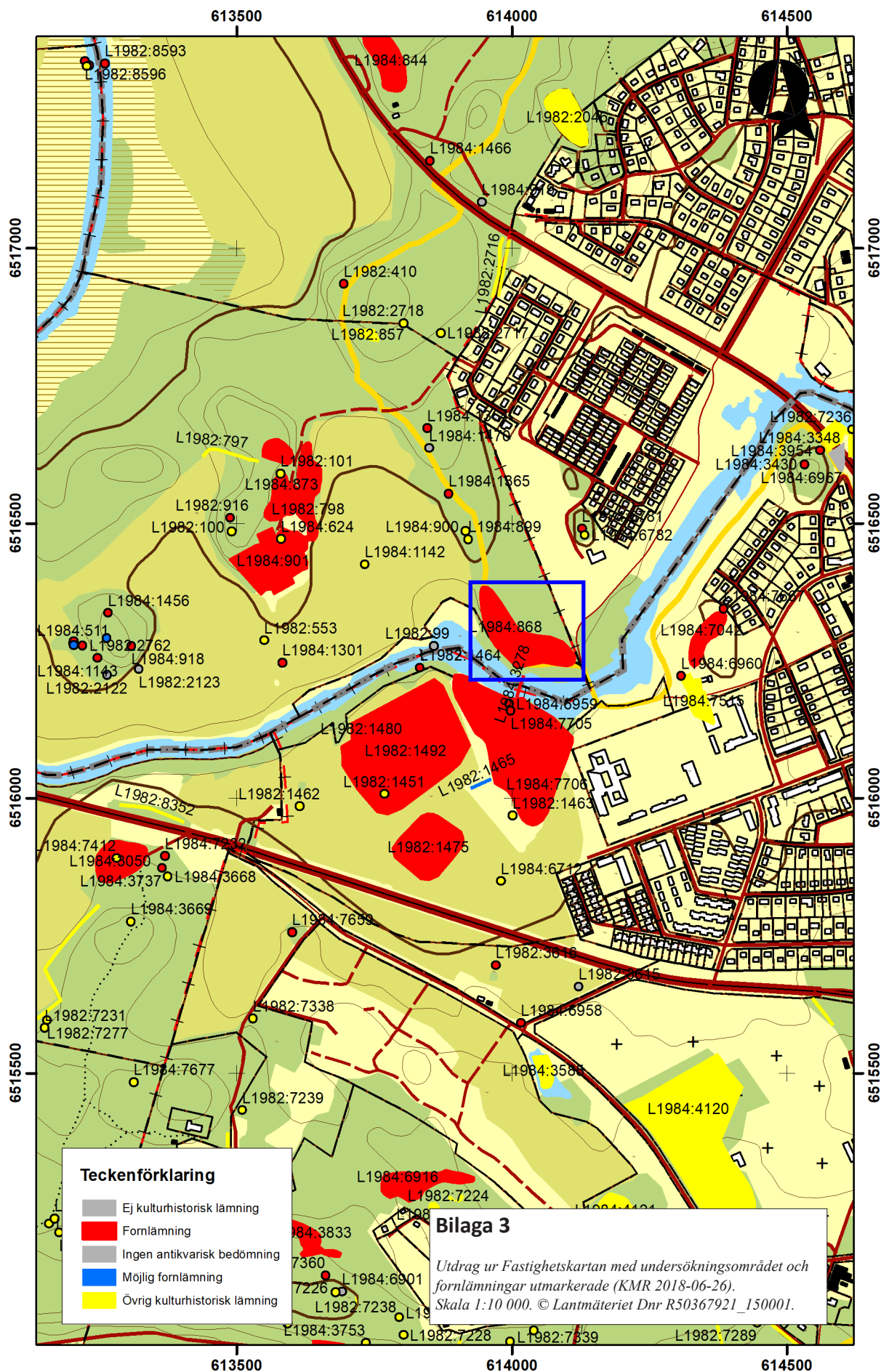
Undersökt yta: -

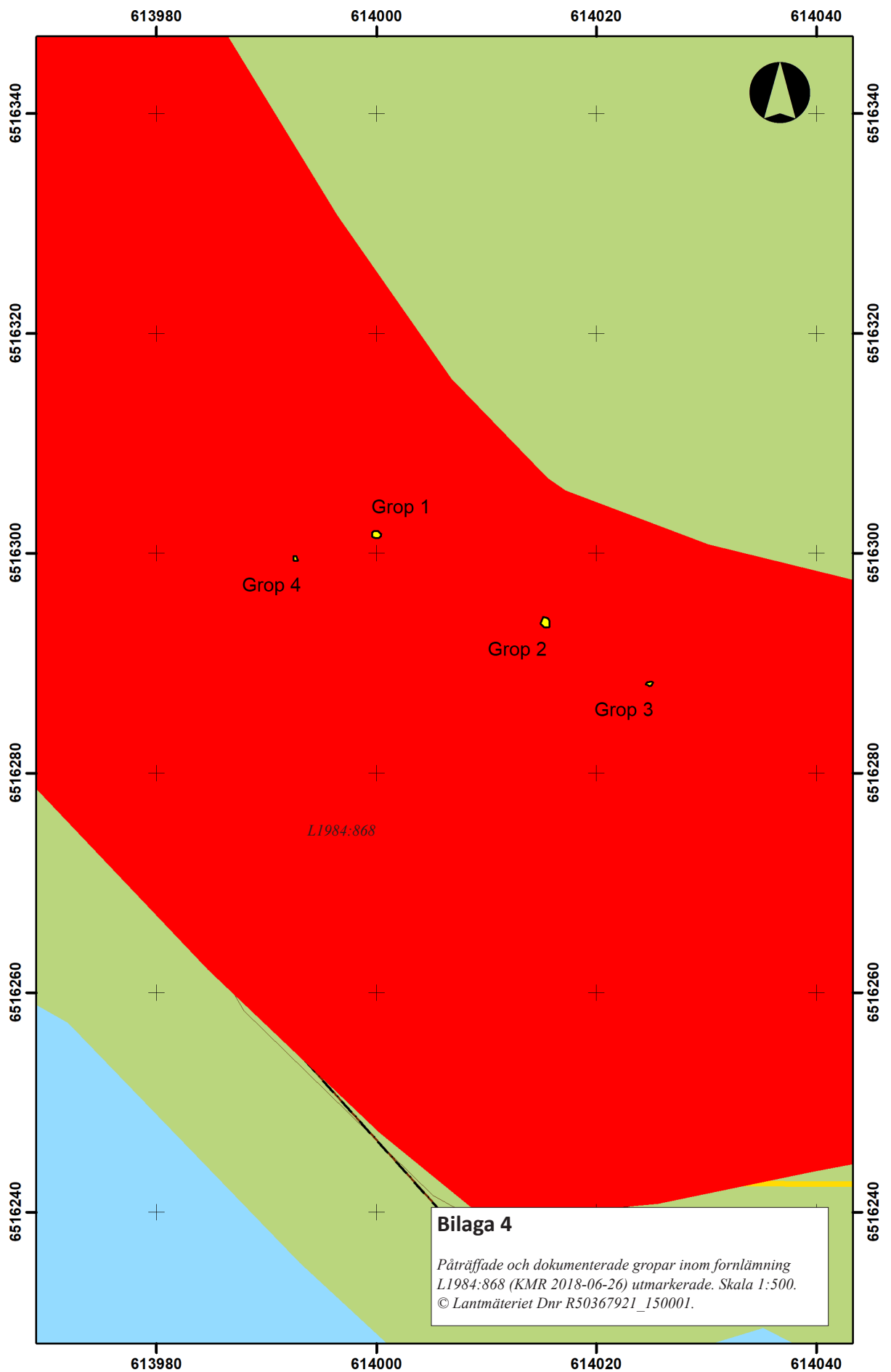
Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

Inga fynd tillvaratogs.

5. Skadedokumentation

Grop 1

0,8x0,6 m st och 0,8 m dj.

Oval form i plan. Rak nedgrävningskant. Cirka 0,10 m tj lager med förna sedan ljusgrå silt.

Vid besöksstillfället hade grenar placerats i gropen som markering.

Ingen jord fanns intill gropen.

En grästorva fanns belägen norr om gropen.

Belägen på plan gräsbeväxt mark mellan 2 gravar.

Åverkan på fornlämning. Möjlig plundringsgrop.

Grop 2.

0,8x0,8 m st och 0,4 m dj.

Rundad form i plan, vattenfylld.

Vall av grästorv runt gropens kant.

Fylld med gamla löv som rensades ur vid arbetstillfället.

Belägen på plan gräsbeväxt mark, några meter norr om en grav.

Jordbökande vildsvin?

Grop 3

0,7x0,5 m st och 0,3 m dj.

Rundad form i plan.

Saknar jord och torv runt grop.

Fylld med gamla löv som rensades ur vid arbetstillfället.

Belägen på plan gräsbeväxt mark, några meter norr om en grav.

Jordbökande vildsvin?

Grop 4

0,4x0,3 m st och 0,25 m dj.

Rundad form i plan, vattenfylld.

Antydning till förhöjd kant runt grop, möjligen torvrest?

Fylld med gamla löv som delvis rensades ur vid arbetstillfället.

Belägen på plan gräsbeväxt mark, några meter öster om en grav.

Jordbökande vildsvin?

Bilaga 6. Fotodokumentation

Grop 1 vid besiktningstillfället. Notera nedgrävningens raka kanter. Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Återställning av grop 1. I botten lades ett lager sten. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2020, Sörmlands Arkeologi AB.

Återställning av grop 1. På stenarna lades ett lager med sand. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2020, Sörmlands Arkeologi AB.

Återställning av grop 1. På sandlagret lades ytterligare ett lager med sten samt jord. Överst fylldes ytan med matjord. Bilden är tagen från söder. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2020, Sörmlands Arkeologi AB.

Grop 2. Vid besiktningsstillfället var gropen vattenfylld. Bilden är tagen från öster. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.

Grop 3. Vid besiktningsstillfället var gropen fylld med gamla löv. Bilden är tagen från sydöst. Foto: Patrik Gustafsson Gillbrand 2019, Sörmlands Arkeologi AB.